İqlim dəyişikliyi və insan hüquqları: COP29-dan dünyaya çağırış

İqlim dəyişikliyi həm ətraf mühiti, həm də insan hüquqlarını təhlükə altına almaqla, qlobal miqyasda geniş təsir göstərən ciddi problemdir. İqlim böhranı həyatımızın hər bir aspektinə təsir göstərərək, yaşayış hüququndan sağlamlıq və qida, təmiz suya çıxışdan sığınacaq hüququna qədər müxtəlif fundamental hüquqları risk altına alır. Xüsusilə həssas qruplar üçün bu təsirlər daha dramatikdir. Bakıda keçirilən BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) iqlim dəyişikliyi ilə mübarizənin sosial ədalət və insan hüquqları ilə necə sıx bağlı olduğunu bir daha göstərdi. Bu tədbir yalnız qlobal səyləri gücləndirmək deyil, həm də hər bir fərdi və dövləti birgə fəaliyyətə çağırış mesajı verdi: “Yaşıl dünya naminə həmrəy olaq!”

İqlim dəyişikliyi və insan hüquqları

Paris İqlim Sazişi (2015) BMT-nin iqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə əsas çərçivə sənədi olmaqla, həm də insan hüquqlarının qorunmasına xüsusi diqqət yetirir. Çünki iqlim dəyişikliyi ətraf mühitin pozulmasından daha çox sosial və iqtisadi problemə çevrilib. Hava şəraitinin dəyişməsi, quraqlıq, daşqınlar və meşə yanğınları insanların həyatını təhdid edir. Xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə yaşayan insanlar bu dəyişikliklərdən ən çox əziyyət çəkənlərdir. Məsələn, qlobal istiləşmə nəticəsində kənd təsərrüfatı sahələri susuzluq və quraqlıqla qarşılaşır, bu isə qida istehsalını azaldır və aclıq riskini artırır. Əhalinin məskunlaşdığı mühitin dəyişməsi onların evlərini tərk etməsinə, miqrant və qaçqın böhranlarına səbəb olur. Bu da insan hüquqlarının pozulmasına, xüsusilə də yaşayış, təhsil və işlə bağlı hüquqların təhdid olunmasına gətirib çıxarır. İqlim dəyişikliyi, yalnız təbii fəlakətlərin deyil, həm də sosial ədalət məsələlərinin bir hissəsinə çevrilir.

Azərbaycanın iqlim dəyişikliyi ilə mübarizəsi: İrəliləyişlər və perspektivlər

Azərbaycan dayanıqlı inkişaf və yaşıl texnologiyaların tətbiqi ilə yeni bir dövrə qədəm qoyur. Bu istiqamətdə “ağıllı kənd”lər və “ağıllı şəhər”lər layihəsi ölkənin iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə, ətraf mühitin qorunması və sosial rifahın artırılması məqsədini daşıyır. Xüsusilə işğaldan azad edilmiş ərazilərdə həyata keçirilən bu təşəbbüslər müasir texnologiyalar və ekologiya arasında balans yaratmağı hədəfləyir. “Ağıllı kənd”lər kənd təsərrüfatında texnoloji yenilikləri və dayanıqlı enerji həllərini tətbiq edərək, iqtisadi inkişafı sürətləndirir və əhalinin həyat keyfiyyətini artırır. Suvarma sistemləri, alternativ enerji mənbələri və rəqəmsal texnologiyalar bu kəndlərin əsas elementləridir.

Bu təşəbbüslər Azərbaycanın yaşıl və dayanıqlı gələcək qurmaq istiqamətində atdığı strateji addımları nümayiş etdirir. Bu, həm də qlobal çağırışdır, daha təmiz bir dünya üçün birgə fəaliyyətin əsas elementlərindən biridir.

Azərbaycan iqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə mühüm fəaliyyət həyata keçirməklə bu istiqamətdə beynəlxalq səylərdə aktiv iştirak edir. Ölkəmizdə enerji istehsalında bərpaolunan mənbələrin inkişafına xüsusi diqqət yetirilir. Azərbaycan, xüsusilə günəş və külək enerjisinin inkişafı sahəsində böyük potensiala malikdir və respublikamız Xəzər bölgəsindəki külək enerjisi ehtiyatlarından faydalanaraq, yaşıl enerjiyə keçid istiqamətində irəliləyir. Bu yanaşma yalnız iqlim dəyişikliyinin təsirlərini azaltmağa deyil, həm də iqtisadiyyatın şaxələndirilməsinə, yeni iş yerlərinin yaradılmasına və enerji təhlükəsizliyinin artırılmasına yönəlib. Xüsusilə Azərbaycanın cənub bölgələrində günəş enerjisi stansiyalarının tikilməsi bu istiqamətdə əhəmiyyətli bir addımdır.

Bundan əlavə, Azərbaycanın ərazilərində meşəsalma və biomüxtəlifliyin qorunması məqsədilə genişmiqyaslı layihələr həyata keçirilir. Meşələrin qorunması və bərpası ekosistemin balansını təmin edir, karbon tutumunu artırır və iqlim dəyişikliyinin qarşısını alır. Bu təşəbbüslər, həmçinin yerli icmaların rifahını yüksəltmək və onların iqlim dəyişikliyinə qarşı dayanıqlığını artırmaq məqsədi daşıyır.

Ombudsmanın iqlim dəyişikliyi ilə mübarizədəki rolu

Əsasən həssas qruplar, xüsusilə qadınlar, uşaqlar, yaşlılar, yerli icmalar və miqrantlar iqlim dəyişikliyinin mənfi təsirlərinə daha çox məruz qalırlar. Bu qruplar, adətən, iqlim dəyişikliyinə qarşı daha az dayanıqlıdırlar, çünki onların maddi və infrastruktur imkanları məhdud olur. Buna görə də ətraf mühitin pozulması insanların yaşamaq, sağlamlıq, təhsil və digər hüquqlarına birbaşa təsir göstərir. Bu mənada Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman) insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının daha səmərəli müdafiəsi istiqamətində geniş fəaliyyət həyata keçirir.

Ombudsman insan hüquqlarının qorunmasında və iqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə vacib rol oynayır, həm ətraf mühitin qorunması, həm də insanların təməl hüquqlarının təmin edilməsi sahəsində mühüm töhfələr verir. İqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə müvəkkil hüquq pozuntularının qarşısını almağa, sosial

bərabərliyi və dayanıqlı inkişafı təmin etməyə çalışır. Bu sahədəki mübarizə həm də gələcək nəsillərin daha yaxşı həyat şəraitində yaşamasını təmin etmək üçün hər kəsin fəal iştirakını tələb edir.

Ölkəmizin ev sahibliyi etdiyi COP29 zamanı Ombudsman təsisatı tərəfindən “İqlim dəyişikliyi və insan hüquqları” mövzusunda Ombudsmanların Bakı Beynəlxalq Forumu və “İnsan hüquqlarına əsaslanan iqlim ədaləti: milli insan hüquqları institutlarının rolu” mövzusunda plenar müzakirələr təşkil olunub. Bu tədbirlər zamanı iqlim dəyişikliklərinin insan hüquqlarına təsiri, mövcud problemlər və onların həll yolları üzrə fikir mübadilələri aparılıb, həmçinin Forumun yekununda Bəyannamə qəbul edilib. Həmin Bəyannamə ekoloji problemlərin həlli istiqamətində ombudsman və milli insan hüquqları təsisatlarının rolunun gücləndirilməsi, həmçinin müvafiq sahədə məlumatlılığın artırılması istiqamətində təşəbbüslərin birləşdirilməsi yönündə olduqca mühüm əhəmiyyət kəsb edən bir sənəd kimi qeyd edilməlidir.

COP29-da insan hüquqları gündəliyi

2024-cü ildə Bakıda keçirilən COP29 konfransı Azərbaycanın iqlim siyasətinin və qlobal səylərinin təqdim edilməsi baxımından çox mühüm tədbir oldu. Konfransda Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev iqlim dəyişikliyinin qlobal miqyasda artan təhdidlərinə qarşı ölkənin apardığı mübarizəni təqdim etdi və bu sahədə beynəlxalq əməkdaşlığı daha da gücləndirmək üçün çağırışlar etdi. Bu çağırışlar Azərbaycanın dünya miqyasında iqlim dəyişikliyi məsələlərinə verdiyi önəmin bir göstəricisidir.

Konfransda Azərbaycanın daha bir əsas mesajı iqlim dəyişikliyi ilə mübarizənin yalnız dövlətlərarası deyil, həm də hər bir fərdin məsuliyyəti olması ilə bağlıdır. Bu, birgə fəaliyyət, həmrəylik və qlobal bərabərlik tələb edən bir çağırışdır. İqlim dəyişikliyi ilə mübarizə yalnız iqlim və ekologiya məsələsi deyil, həm də sosial ədalət və insan hüquqları məsələsidir. Bu səbəbdən, COP29-da verilən çağırışlardan biri də “Yaşıl dünya naminə həmrəy olaq” mesajı idi ki, həmin çağırış iqlim dəyişikliyi ilə mübarizənin hər kəsin birgə səyi ilə həll olunmasının vacibliyini vurğulayır.

Yaşıl dünya naminə həmrəy olaq!

“Yaşıl dünya naminə həmrəy olaq” çağırışı iqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə qlobal həmrəyliyin vacibliyini bir daha ortaya qoydu. Bu çağırış yalnız iqlim dəyişikliyi məsələsi ilə bağlı deyil, həm də bu problemin həllində hər kəsin, o cümlədən dövlətlərin, şirkətlərin, vətəndaş cəmiyyətinin və fərdlərin rolunun vacibliyini nümayiş etdirir. Yaşıl gələcək qurmaq yalnız ekologiyanı qorumaq deyil, həm də insanların daha ədalətli və bərabərhüquqlu bir cəmiyyətdə yaşaması deməkdir.

Azərbaycan bu çağırışı qəbul edərək, iqlim dəyişikliyinə qarşı mübarizə istiqamətində beynəlxalq həmrəyliyi gücləndirmək və bütün ölkələrlə əməkdaşlıq etmək üçün əzmkar addımlar atır. Bu həmrəylik gələcək nəsillər üçün sağlam və dayanıqlı bir planetin təməlini atacaq və eyni zamanda, insan hüquqlarını qorumağa kömək edəcəkdir.

COP29 yekunları: İqlim dəyişikliyi və insan hüquqları üzrə addımların səmərəliliyi

Azərbaycanın iqlim dəyişikliyi ilə mübarizəyə verdiyi töhfələr yalnız ölkə daxilində deyil, həm də beynəlxalq miqyasda mühüm əhəmiyyətə malikdir. COP29 Azərbaycanın iqlim dəyişikliyi məsələsindəki fəallığını nümayiş etdirərək, ölkəni qlobal iqlim siyasətində önəmli oyunçuya çevirib. Azərbaycanın apardığı siyasət və həyata keçirdiyi təşəbbüslər təkcə ekologiyanı deyil, eyni zamanda, sosial ədaləti və insan hüquqlarını qorumağa yönəlib. Həmçinin respublikamız dünya miqyasında, xüsusilə də inkişaf etməkdə olan ölkələrə dəstək vermək, onlarla təcrübə və resurs paylaşmaqla, iqlim dəyişikliklərinə qarşı daha güclü mübarizə aparmağa imkan yaratmağı hədəfləyir.

Ölkəmizin həyata keçirdiyi tədbirlər özünün yaşıl enerji keçidini sürətləndirmək, təbii sərvətləri qorumaq, vətəndaşların ekoloji cəhətdən daha dayanıqlı və bərabər həyat şəraiti yaratmaq məqsədini güdür. Bu təşəbbüslər yalnız ekoloji dayanıqlığa deyil, həm də sosial və iqtisadi dayanıqlığa yönəlib. COP29-da bu məsələlərin vurğulanması və dünya ictimaiyyətinin diqqətinin buraya yönəldilməsi Azərbaycanın bu sahədəki liderlik mövqeyini bir daha təsdiqlədi.

Ümumilikdə, COP29-da əldə edilən razılaşmalar iqlim dəyişikliyinin və insan hüquqlarının qorunması sahəsində daha ambisiyalı və şəffaf tədbirlərin alınmasını tələb edir.

Nəticə etibarı ilə Azərbaycanın iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə sahəsindəki apardığı siyasət COP29-da nümayiş etdirilən təşəbbüslər və beynəlxalq səylərlə ölkənin yalnız ekoloji deyil, həm də sosial ədalət və insan hüquqları sahəsindəki liderliyini möhkəmləndirir. Bu mübarizədə hər bir ölkə, hər bir fərd öz rolunu anlamalı və birgə fəaliyyət göstərərək, gələcək nəsillərə daha dayanıqlı dünya üçün səy göstərməlidir. “Yaşıl dünya naminə həmrəy olaq” bu mübarizənin ən güclü çağırışıdır və gələcəkdə iqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə həmrəyliyi artırmaq üçün böyük ilham qaynağıdır.

Yazı Azərbaycan Respublikasının insan hüquqları üzrə müvəkkilinin (ombudsman) 10 Dekabr – Beynəlxalq İnsan Hüquqları Günü münasibətilə keçirdiyi “İqlim dəyişikliyi və insan hüquqları” mövzusundakı müsabiqəyə təqdim olunur.

Gülay Nəzərova

AZƏRTAC

2024, 30 noyabr